

NÁRODNÍ INSTITUT PRO DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ

(zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků – www.nidv.cz)

AUTORITA UČITELE

**Závěrečná práce
„Studia pedagogiky“**

období od 1. září 2014 do 30. června 2015

Zpracoval:

Ing. Libor Bžunka
Střední škola lodní dopravy a řemesel Děčín
Ústecký kraj

Děčín - květen 2015

Anotace

Tato práce s názvem „Autorita učitele“ byla zpracována jako závěrečná práce v rámci absolvování vzdělávacího programu „Studium pedagogiky“ realizovaného NIDV, krajské pracoviště Ústí nad Labem, v období od 1.9.2014 do 30.6.2015. Práce je zaměřena na pojetí, způsobech získávání a uplatňování autority učitele v praxi.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně, s využitím poznatků získaných absolvováním vzdělávacího programu „Studia pedagogiky“ a studiem odborné literatury.

Souhlasím / ~~nesouhlasím~~ s tím, aby moje závěrečná práce byla v NIDV používána jako studijní materiál pro další zájemce.

V Děčíně dne 4. února 2015

Ing. Libor Bžunka, Děčín

Ing. Libor Bžunka

Podpis:

Obsah:	strana
1 Úvod	4
2 Cíl	5
3 Pojem autorita	6
3.1 Různá pojetí autority	6
3.2 Druhy autority	7
3.3 Autorita učitele	9
3.4 Přirozená autorita	10
4 Faktory ovlivňující vznik a ztrátu autority	11
4.1 Faktory posilující vznik autority	11
4.2 Faktory oslabující autoritu	12
5. Uplatňování autority v praxi	13
5.1 Pomocí síly	13
5.2 Pomocí asertivního chování	13
5.3 Pomocí vlivu osobnosti učitele	14
6. Zpracování a výsledky empirické části	17
7. Závěr	31
8. Seznam použité literatury	32
9. Seznam tabulek	33
10. Seznam grafů	34
11. Záznam o průběhu Pedagogické praxe (originál)	35
12. Přílohy	36

1 Úvod

Umění autority je jednou ze základních pracovních dovedností nejen v pedagogickém oboru, ale v každé vedoucí pozici, která má v základu efektivní práci s jednotlivci či kolektivem lidí ale i zvířat.

Hlavním důvodem této práce je zamyslet se nad pojmem autority v pedagogických odvětvích, pojmem autority přirozené a autority delegované. Dalším důvodem zpracování této práce je uvést, jakým způsobem autoritu získat, jak je možné autoritu ztratit, které prvky lidské osobnosti, nebo lidských vlastností a nadání mají vliv na získání či ztrátu autority, jaké další aspekty autoritu ovlivňují.

Závěrečná práce je primárně zaměřena na autoritu učitele, ale protože autorita nemá žádné hranice, je tedy možné sekundárně určité prvky využít i v dalších oblastech lidské činnosti.

2 Cíl práce

Cílem této práce je na vybraném vzorku žáků, ve střední škole kde působím, zjistit pomocí dotazníkového šetření chápání autority jako takové, dále zjistit, zda je pojem autority vnímán respondenty pozitivně, negativně nebo neutrálně. Další dotazy v šetření jsou zaměřeny na to, zda by dotazovaný jedinec chtěl být sám autoritou, zda by byl schopen autoritu poslechnout a co jej na autoritě nejvíce zaujalo. V další části dotazníku jsou uvedeny otázky č. 4 a 5, tyto jsou zaměřeny na pozitivní a negativní autoritu a každá obsahuje pět podotázek.

Výsledek šetření bude zpracován do přehledných tabulek a grafů. Závěrečná práce pak bude poskytnuta pedagogickému sboru Střední školy lodní dopravy a technických řemesel k dalšímu využití.

3 Pojem autorita

„Podíváme-li se na etymologii pojmu autorita, zjistíme, že latinské auctoritas znamená kromě jiného také podporu, záruku, jistotu, spolehlivost, hodnověrnost. Příbuzné slovo auctor představuje kromě jiného také napomahatele, podpůrce, vzor, příklad, předchůdce. Základ obou slov je – augō- vyjadřuje slovesa podporovati ve vzrůstu, zvětšovati, rozmnožovati, zvelebovati, obohatiti, obdařiti.“ (Vališová, 2007, str.394)

V dnešní době se ovšem už na žádnou etymologii v obecném smyslu ve společnosti nedbá a význam slova autorita se subjektivně posouvá do dalších sfér, více či méně negativních (pozitivní ovšem zůstávají v kurzu) – spojení autority s „neomezenou“ mocí, autoritářství, spojení autority s násilím a utlačováním.

Autorita vyjadřuje nejen osobu, která autoritu má a osobu, na níž je autorita uplatňována. Vyjadřuje taktéž vztah mezi autoritou a osobou, na kterou je autorita uplatňována. Od autority je většinou očekávána akce ve smyslu rozhodnutí, rady, postojů, pohledu, přístupu – ať už negativního nebo pozitivního směru.

3.1 Různá pojetí autority

Autorita je pojmem velmi komplikovaným, nejednoznačně definovaným a v jeho pojetí neexistuje shoda. Nejčastějšími synonymy tohoto pojmu jsou vliv, dominance, řízení a kompetence. V knížce Autorita jako pedagogický problém se píše: „Autorita je svou podstatou antropologická konstanta, která spoluutváří pravidla skupinového života, organizační řád skupiny, spolu podmiňuje její biologické přežití, rozvoj jedinců i předávání zkušeností z generace na generaci.“ (Vališová, 1998, s. 10). Na dalších stranách publikace je uvedeno: „V nejobecnějším slova smyslu lze autoritu vymezit jako významnou formu uskutečňování moci, která je založena na více či méně obecném uznání oprávněnosti, legitimacy, vlivu určité osobnosti, instituce nebo skupiny.“... „V dnešním smyslu se výraz ‘autorita’ používá ve významu legální, plnoprávné moci, nebo ve smyslu práva řídit nějaké konání, mít moc vychovávat, cvičit či zaměstnávat osoby.“ (Vališová, 1998, s. 14, 39).

Pojem ‘autorita’ pochází z latinského slova auctoritas, což česky znamená platnost, vážnost, vliv, váha, rozkaz, vůle, zmocnění, vlastnické právo.

Jak jsem se již zmínil, autorita může být chápána v několika rovinách, ale především se na ni pohlíží ze dvou hledisek, které se vzájemně prolínají a podporují; autorita je tedy chápána v souvislosti s profesí učitele jako (cit. volně podle Pařízek, 1988, s. 104):

1) Pravomoc (vliv, rozkaz, zmocnění) – autorita daná společností; tento význam autority vyplývá ze společenské úlohy učitele, který je chápán jako představitel společenských požadavků na žáky. V tomto smyslu je autorita označována chybně jako „formální“ a považuje se méně hodnotněji, než autorita „neformální“, kterou si učitel získává sám. Učitel musí mít ale vůči žákům a ostatním pravomoc vyplývající z jeho společenské odpovědnosti. P. Gavora ve své práci Základní problémy pedagogické komunikace (1985, s. 11) zdůraznil, že učitel je ten, kdo určuje, kdo, o čem, s kým a jak dlouho má hovořit. Vališová přidává, že učitel také určuje cíle a obsah učiva žáků, metody učení, organizuje výuku, stanovuje normy, volí způsob vyučování, má ve svých rukou i hodnocení výsledků žáků a musí udržet ve třídě kázeň a pořádek.

Autorita ale také znamená kvalitu vedení, spolehlivost, odpovědnost, jistotu, vzor.

2) Dobrovolné přijetí učitelovy role – ze strany žáků, rodičů a veřejnosti, a to z vlastní vůle, nikoli z příkazu. Jedná se o „neformální“ autoritu, která je nezávislá na úředním postavení učitele a o kterou všichni učitelé usilují na základě svých znalostí, rozhodnosti, fyzických sil a mnoha dalších aspektů. Tento typ autority souvisí s oblibou, ale není s ní totožný, neboť se postavení učitele ve třídě nemůže budovat pouze na oblibě, protože každý učitel se během své praxe dostane se žáky do konfliktu, musí je kritizovat a případně trestat. I tak ale, bez spolupráce, ochoty a jisté dávky obliby by učitel těžko dosáhl úspěchu.

3.2 Druhy autority

Druhů autority je celá řada a existuje mezi nimi i velká míra propojenosti. V různých funkcích, situacích používají jedinci různé druhy autority, pokud chtějí úspěšně řídit a ovlivňovat svoje okolí.

Vališová uvádí nejčastěji uváděné varianty členění (Vališová, 1998, s. 15):

- 1) **autorita skutečná** – podřízení respektují stanovenou strategii, jsou vstřícní, jejich aktivita je trvalá a soudržná
- 2) **zdánlivá** – ve skupině panuje nedůvěra, neochota ke spolupráci, nositel autority nemá oporu
- 3) **přirozená** – vyplývá ze spontánnosti, je založena na osobnostních rysech, profesních dovednostech a temperamentu učitele; člověk si ji dlouho buduje, ale snadno ji může ztratit
- 4) **získaná** – je postavena na autoritě přirozené; podílí se ní výchova a individuální cílevědomé úsilí
- 5) **osobní** – přirozený vliv, který vyplývá z individuálních vlastností a schopností učitele
- 6) **poziční** – míra vlivu, kterou člověk získává na základě svého postavení v organizaci
- 7) **funkční** – vlivnost daná plněním úkolů, kvalitou výkonu určité role nebo funkce
- 8) **formální** – vyplývá z postavení a jemu odpovídající činnosti
- 9) **neformální** – je založena na lidských a odborných charakteristikách jedince, který má na své okolí přirozený vliv; v pedagogice nezáleží jen na osobnosti učitele, jeho vlastnostech a jeho pedagogické, věcné a politické přípravě, ale utváří se ve vztahu k žákům; do jisté míry je závislá na motivaci žáka, na jeho vztahu k danému předmětu, na tom, že se mu chce, může a umí naučit; základem této autority je i snaha po napodobení, spojená s obdivem
- 10) **statutární** – je dána silou a stupněm našeho zařazení v hierarchii organizace, skupiny; její získání je automatické s přidělením funkce
- 11) **charismatická** – plyne z naší osobnosti; je podmíněna vztahem k lidem, vystupováním
- 12) **odborná** – získává se díky profesním znalostem
- 13) **morální** – je založena na poctivém vztahu k sobě, ostatním lidem i ke světu; záleží na síle charakteru a humánnosti člověka

Velká propojenost ve školním prostředí panuje podle mého názoru mezi autoritou statutární, odbornou, morální a osobní. Přičemž by u osoby učitele měla převažovat autorita přirozená.

3.3 Autorita učitele

Autorita učitele je základem pedagogické profese a je nutnou součástí výchovy. Na učitele mnoho z nás nahlíží jako na zprostředkovatele poznatků, což je úkol dlouhodobý, pro který je potřeba vytvořit si a udržet spolupracující prostředí, které je podmíněno učitelovým uměním získat si u žáků výše zmiňovanou autoritu, vlivem které učitel může přimět své žáky ke kázni, tvořivosti a samostatnosti.

Podle Vališové (1998, s. 8-18) je autorita učitele dána z jeho formální pozice a sociální role, ale i citem pro zvláštnosti jedinečného osobnostního vývoje každého žáka. Učitel, který chce mít autoritu, musí stanovit ve třídě jasná pravidla vzájemného vztahu se žáky a jak on, tak i žáci musí být respektováni jako lidské bytosti. V jejich partnerském vztahu má panovat vzájemný respekt práv a povinností.

Autoritu učitele také někteří odborníci přirovnávají ke „hře sociálních rolí“, kde jde o sociální vztah, kdy na jedné straně vztahu stojí „řídící - vedoucí“ a na druhé „řízený - následující“ a obě tyto strany se navzájem doplňují, ale neztotožňují. Vztah nemusí být trvalý a může dobře fungovat jen, pokud je přijímán oběma stranami a příjemcovo uznání autority stojí na pochopení a přijetí smysluplnosti a potřebnosti pravidel osoby s autoritou, že si uvědomí, že tento člověk pro něj chce to nejlepší.

Jedná se tedy o vztah žáků ke svému učiteli, který se tvoří dlouhodobě a na jehož utváření má podíl celá řada prvků, momentů pedagogické povahy i obecné situace sociální povahy (Vališová, 2005, s. 272).

Nedílnou součástí učitelovy autority jsou kromě odbornosti, pedagogické kvalifikace i jeho osobnostní vlastnosti a kvality, etika, celkový způsob jeho života a odpovědnost vůči žákům i celé veřejnosti. Autorita učitele je sycena především tím, kolik toho učitel ví, nebo se alespoň snaží předstírat, že ví. Není dána ale pouze kvalifikací, neboť sebelepší kvalifikace nemůže autoritu zaručit.

Na autoritu bývají různé názory a učitelé ji získávají různými způsoby, např. přísností, odborností, vlídností, vnější líbivostí. Všichni učitelé ale ví, že jejich autorita není trvalá, že ji musí neustále obnovovat a rozvíjet, neboť je proměnlivá a není jednou provždy dána. Žáci ji učitelům odmítají nebo dávají, pokud uspokojují jejich potřeby. Je to vztah, který je závislý na obou stranách.

„Autorita učitele nemůže a nesmí být jím samým zneužívána. Ovšem nemůžeme ignorovat ani situaci opačnou – pokud je autorita učitele pouze zpochybňována (médií, rodiči, institucemi atp.), jak může takový člověk předat svým klientům - žákům model klidné, vyrovnané a sebevědomé autority?“ (Vališová, 2005, s. 248).

Většina učitelů, co se týká autority, doporučuje osobní nasazení, práci s hlasem, zásadové, důsledné a laskavé jednání. Důležitá je pro ně schopnost zaujmout. Naopak o autoritu podle nich učitel přichází, chová-li se nerozhodně, nedůsledně, nečestně a nespravedlivě, projevuje se jako slabý, nejistý, nevyrovnaný s nízkým sebevědomím (Vališová, 1999, s. 118).

3.4 Přirozená autorita

Podmínkou přirozené autority je, aby členové skupiny sdíleli společné hodnoty a cíle, při jejichž dosahování má nositel autority uznávanou převahu či zásluhu.

Podstatné předpoklady přirozené autority podle některých autorů, které nejsou založené na výzkumu (Vališová, 1998, s. 76):

- vysoká personální a odborná úroveň
- umění vést a řídit kolektiv
- dovednost komunikovat a spolupracovat se skupinou
- dovednost předcházet konfliktům a případně je řešit
- umění nenásilně přesvědčovat a vyjednávat
- dovednost motivovat k výkonu
- umění kombinovat humor, důslednost, přísnost
- dovednost zvládat své citové stavy k sobě i ostatním
- umění stanovit vzájemná pravidla
- umění sdělovat pochvalu i kritiku
- kultivované vystupování

4. Faktory ovlivňující vznik a ztrátu autority

Není snadné si autoritu získat a o to těžší je si ji udržet. Každý jedinec je originál, tedy je jiný a někomu stačí síla osobnosti a jiný musí využít trochu důvtipu. Ať tak či tak, získání autority ještě nemusí znamenat, že jedinec má autoritu u všech lidí ve stejné míře a už vůbec to nemusí znamenat, že by o autoritu mohl přijít. Ztratit získanou autoritu je totiž velmi jednoduché a to zvláště u dětí. Stačí jediné zaváhání, špatné rozhodnutí, které vede ke ztrátě důvěry a tím samozřejmě také ke ztrátě autority. V knize Jak získat, udržet a neztrácet autoritu popisují autoři mnoho rad a faktorů, které autoritu ovlivňují. Pokusím se předložit nejdůležitější zásady, kterými by se měl člověk řídit, pokud chce svou autoritu posílit a nechce o ni přijít. (Vališová, 2008).

4.1 Faktory posilující vznik autority

- a) **vnitřní stabilita osobnosti** – jedinec, který si zachová v krizových situacích klid a jasnou hlavu, nadhled a schopnost reagovat na konkrétní situaci
- b) **vysoká míra profesionální a odborné úrovně** – což je podstatné hlavně v učitelské profesi, jak již bylo řečeno
- c) **schopnost** - vést a řídit kolektiv
- d) **dovednost** - komunikovat, předcházet konfliktům a řešit je
- e) **umění** - sdělovat kritiku i pochvalu
- f) **odolnost** - vůči stresu
- g) **vlastnosti** jako smysl pro humor, tolerance, respekt, ale také přísnost a důslednost

4.2 Faktory oslabující autoritu

- a) **nedůslednost** – děti potřebují jasné hranice a pravidla, dle kterých se mohou řídit
- b) **nadměrná suverenita**
- c) **nedodržení slibů** – nedodržení slibů je vlastnost, která se netoleruje ani mezi dospělými, natož u dětí, pokud od nich rodiče či učitelé vyžadují určité povinnosti a spoléhají se na jejich splnění, to samé očekávají děti
- d) **nízké sebevědomí, nerozhodnost, nevyrovnanost** – takové vlastnosti děti velmi brzy poznají a nemohou jedince, kterými disponuje respektovat, zvláště to platí u dětí v období puberty a adolescence
- e) **nespravedlnost** – v prostředí školy jde samozřejmě o vztah mezi učitelem a žáky, je nepřijatelné, aby si učitel některé žáky oblíbil a jiné nikoliv, to samé platí v prostředí rodiny mezi rodiči a dětmi
- f) **manipulativní chování, hrozby.**

5. Uplatňování autority v praxi

5.1 Pomocí síly

Učitel, který formuluje svoje požadavky vždy z pozice síly, nepřipouští diskuzi a žádá plnění požadavků bez dalších otázek, je v pozici diktátora. Jeho styl spočívá v nastolení pravidel vzájemných vztahů, které jsou naprosto jednosměrné. Ze strany žáků se žádá především poslušnost. Již při prvním kontaktu se třídou si takový učitel vymezuje přesné požadavky na chování třídy a jednotlivých studentů, které se většinou týkají formálních aspektů vyučovací hodiny.

Na první pohled by se zdálo, že takový učitel musí mít autoritu. Zdání však klame. Ve vztahu učitel – student, chybí záhladní schopnost komunikovat. Zdánlivá autorita se schovává za strach studentů z vyučovací hodiny, ze zkoušení nebo z vyslovení z jakéhokoliv názoru. Učitel diktátor se uchyluje velmi často k ironii. Chyby žáků ztotožňuje s jejich osobou. Nedokáže se vzdát svého absolutního postavení. V jeho vyučovacím stylu převažuje výklad a kladení otázek. Od žáků se očekává rychlá a předem stanovená odpověď.

A jak reagují žáci? Citlivější, žáci mohou reagovat přehnaným strachem, který může vést až ke vzniku psychosomatických obtíží, ranní nevolnosti, neochotě chodit do školy a v krajním případě až k záškoláctví. Pro jiné žáky jsou postupy tohoto učitele impulsem k vyhlášení války.

Z pohledu zkoumání vlivu na autoritu je třeba připomenout základní tezi, že neformální autorita, která je příčinou úspěchu každého pedagoga, je mu dána jeho žáky.

Autoritu nelze vynutit z pozice síly.

5.2 Pomocí asertivního chování

Asertivní chování, jako jeden z typů sociálního chování, je jednání člověka, který dokáže sdělovat bez problému to, co si myslí, jak vidí situaci a co cítí. Umí druhého požádat o laskavost a sám ji též poskytnout. Umí si prosadit své požadavky, ale i říci „Ne“ tam, kde je požadavek pro něho nepřijatelný. Respektuje partnera, neponižuje ho, ctí důstojnost druhých. Umí druhým

naslouchat, zvažuje jejich informace. Je ochoten přistoupit na kompromis či změnit svůj názor pod tlakem argumentů.

Soudobá asertivita zvýrazňuje svůj etický kodex. Dávno neplatí argument odpůrců, že se jedná o metodu, jak „převálcovat“ každého, kdo projeví jiný názor. Většina seriózních odborníků vždy přisuzovala asertivnímu jednání možnost udělovat a přijímat pozitivní signály, umění druhému se omluvit, ustoupit za určitých okolností od původního záměru, respektovat nejen práva, ale i povinnosti lidí vůči sobě, být otevření, přitom však taktní. Chce-li člověk důsledně trvat na svém, nemusí proto ještě své protějšky ve vyjednávání urážet, snižovat jejich důstojnost, chovat se k nim ironicky a bezohledně. Řadě krizových situací, problémů a rizik psychosociální nepřizpůsobivosti současné mládeže by bylo možné předejít, nebo tyto situace alespoň eliminovat či řešit mnohem úspěšněji právě pomocí asertivního či obecného sociálního rozvíjení např. komunikace, kooperace, empatie, řešení konfliktů, sebepoznání. Míra osvojení sociálních dovedností, zdatnosti a úspěšnosti ovlivňují sebeúctu mladého člověka, podílejí se na utváření jeho adekvátního sebe pojetí a sebejistoty. Zpětně se to v kladném smyslu promítá do vztahů s dospělými a v širším sociálním prostředí.

Asertivní jednání zaujímá významné místo v oblasti kulturně výchovné práce a pedagogicko – psychologickém poradenství. Může například přispět k lepšímu začlenění žáků do kolektivu, zejména pasivnějších jedinců.

Výchova k asertivitě může napomáhat ke zlepšování vzájemných vztahů mezi členy pedagogické interakce (mezi učiteli, rodiči a žáky), budování partnerských vztahů, vzájemného porozumění, respektování a důvěry, směřuje k přímým a jasným mezilidským vztahům.

5.3 Pomocí vlivu osobnosti učitele

Autorita prosazovaná mocensky je stále častěji nahrazována autoritou založenou na vlivu a ovlivňování. Učitel může použít své autority k zadání úkolu, ale musí užít svého vlivu, aby žáci vykonali určitý úkol. Na druhé straně je vliv málokdy účinný, jestliže žáci nejsou vystaveni autoritě. Autorita je tedy sama o sobě téměř neúčinná, není-li ve spojení s vlivem.

Existuje pět typů vlivů, jimiž může být student jednat způsobem, který učitel považuje za správný. Jde o vlivy na základě.

- 1) **Osobního kouzla** – někteří učitelé se snaží ovlivnit chování žáků na základě síly svojí osobnosti. Učitel s velkým „osobním kouzlem“ ovlivňuje žáka tak, že apeluje na jeho lidskou stránku. Žáci se rádi chovají podle učitelova očekávání, nechtějí poškodit vzájemný vztah. Dělají věci, ze kterých má učitel radost, neboť se cítí potěšení, když je spokojený. Vliv na základě osobního kouzla může být promarněn stejně snadno, jako vznikl. Zkušení učitelé si proto nemyslí, že žáci jsou jejich přirozenými přáteli a vědomě pracují na budování dobrých vztahů.
- 2) **Znalost** – někteří učitelé nejsou z hlediska ovlivňování žáků, nadáni ani zvláštní schopností jednání s lidmi, ani nemají sklon využívat k tomu svého osobního kouzla. Raději vsadí na vliv na základě zkušeností, který vyplývá ze skutečnosti, že mají lepší znalosti v oboru. Tito učitelé jsou popisováni jako lidé, kteří jsou nadšeni pro svůj obor. Není sporu, že toto nadšení bývá nakažlivé. Žáci se snaží držet krok s učitelovými znalostmi, napodobují zvyklosti panující na vědeckém poli a tím získávají schopnost vědomého seberozvíjení. Vliv učitele nespočívá jen v jeho odborných znalostech, ale také ve schopnosti je předvést. Většina dobrých učitelů využívá jak osobního kouzla, tak i svých odborných znalostí. Na některé žáky působí spíše osobnost učitele, jiné více oslovují učitelovy znalosti, další jsou „unešeni“ smělou kombinací těchto dvou vlivů.
- 3) **Udílení odměn** – chvála učitele, který je obdivován, rozhodně znamená více než chvála učitele, který je žákovi lhostejný. Chvála je pozitivní zpětná vazba sloužící k ujištění žakovy snahy nebo jejího výsledku. Pozitivní zpětná vazba je ovšem důležitá, i když přichází od učitele, kterého žák nemá nijak zvlášť v oblibě. Chvála může vést k příznivým pocitům vůči učiteli, ale jen v tom případě, zda je správně podána a zaměřena na splnění zadaného úkolu. Ocenění je tedy velmi důležité pro pozitivní růst vztahu.
- 4) **Trestem** – tato forma vlivu znamená schopnost vyměřit trest, pokud žák nevyhoví požadavkům, které na něj klade učitel. Je často používána až na posledním místě, protože většina učitelů nechce zbytečně žákům zbytečně ztrpčovat život na jejich cestě za poznáním. Většina pedagogů ve skutečnosti spatřuje přílišné „posedlosti“ tresty

politováníhodný projev ovládání třídy. Avšak metody trestu mají často odvetné, vedlejší účinky: aktivní (nevraživost, pomsta, vandalismus, napadání) a pasivní (pozdní příchody, chození za školu, nepozornost, neposednost), což maří zájmy dobrého vedení třídy. Navzdory nevýhodám užívání trestů, je tato metoda běžně uplatňována. Učitelé někdy tvrdí, že je to jediný způsob prosazování autority, jemuž žáci rozumí. Nelze si nepovšimnout, že použití trestů může zahájit proces, který pak může přinést dobré výsledky. Na tento proces musí navazovat také výhody, doprovázející ostatní formy vlivu. Zatímco trest může zastavit špatné chování, naučit provinilce chování správnému. Pokud učitel použije i vlivu své osobnosti a vlivu odměny, může nepříznivé účinky trestu oslabit.

- 5) **Oprávněností** – vliv oprávněnosti vyplývá ze skutečnosti, že student věří v právo učitele stanovovat akademické standardy. Podobně jako u autority, dovoluje tento vliv učiteli učinit rozhodnutí, protože je to jeho právoplatná role. Rozdíl spočívá v tom, zda žák toto právo uznává. Žáci mohou uznávat učitele jako vůdce, i když si ho nevybrali vlastní volbou a ochotně plní jeho požadavky, jelikož mají respekt k učitelovu postavení. Záleží však na tom, o jakého učitele se jedná, protože ne všem učitelům je uznána oprávněnost vznášet nároky na čas a energii žáků

6. Zpracování a výsledky empirické části práce

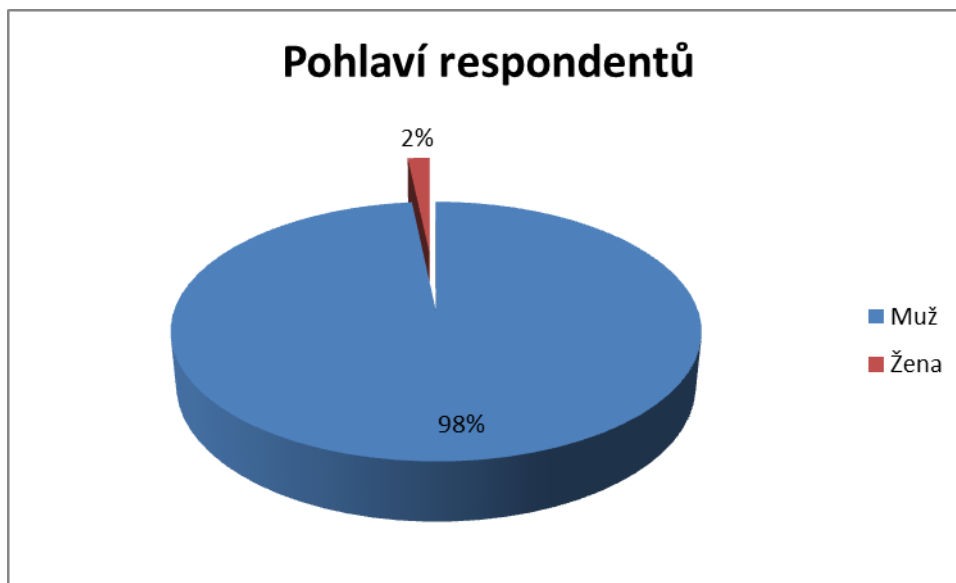
V této části závěrečné práce je zpracováno do přehledných grafů a tabulek dotazníkového šetření. Anonymního dotazníkového šetření se zúčastnilo 60 respondentů ze Střední školy lodní dopravy a technických řemesel. Šetření bylo provedeno v březnu roku 2015. Věkové rozmezí dotazovaných, kteří se šetření účastnili, se pohybovalo ve věkové hladině 15 – 22 let a odpovídali na celkem osm otázek, přičemž otázka č. 4 a č. 5 byla rozčleněna do pěti podotázek. Vypovídací hodnoty jsou zpracovány v přehledných tabulkách a grafech.

Otázka č. 1

Pohlaví respondenta?

Pohlaví	Muž	Žena
	59	1

Tabulka č. 1: pohlaví respondenta

Graf č. 1: pohlaví respondenta

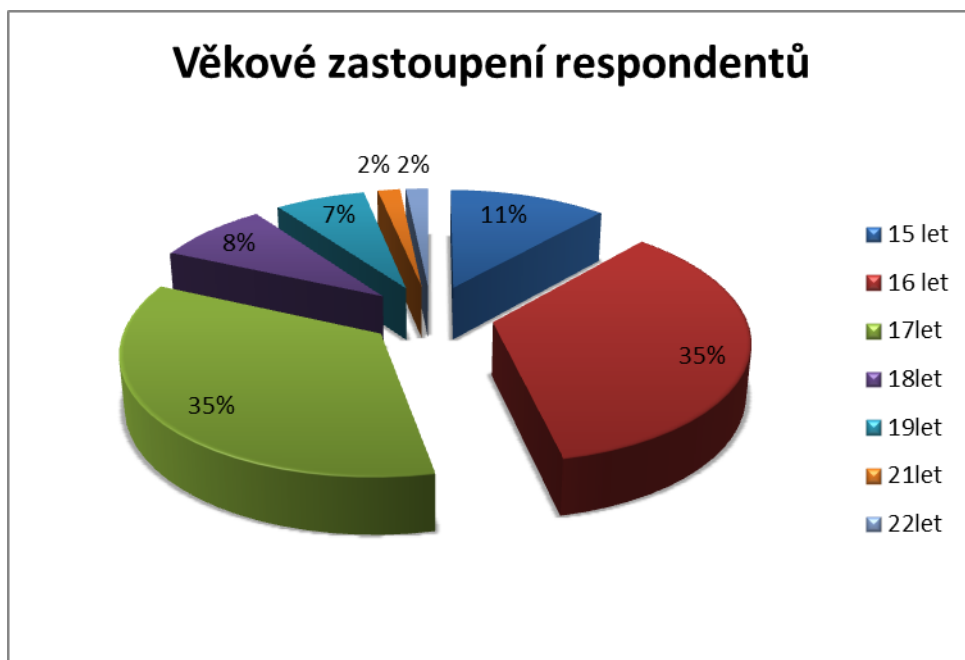
Jak znázorňuje graf č.1, zastoupení mužů v šetření bylo 59 (98%) a žen 1 (2%).

Otázka č. 2

Věk respondenta?

Věk	
15 let	7
16 let	21
17let	21
18let	5
19let	4
21let	1
22let	1

Tabulka č. 2: věk respondentů

Graf č. 2: věk respondentů

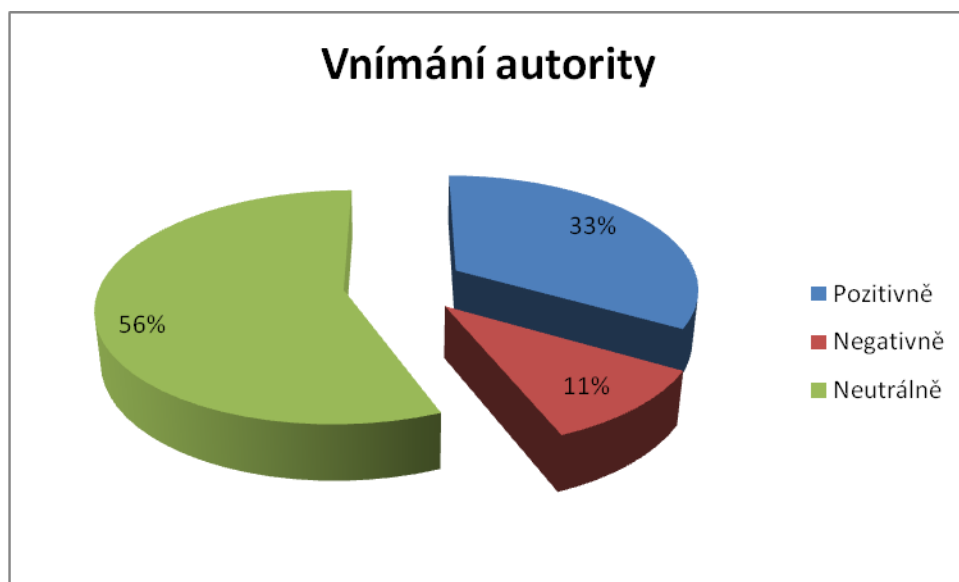
Jak znázorňuje graf č. 2, věk respondentů se pohyboval ve věkové hladině mezi 15 – 22 lety, přičemž 15-ti letých respondentů bylo podrobeno šetření v počtu 7 (7%), 16-ti letých 21 (35%), 17-ti letých 21 (35%), 18-ti letých 5 (8%), 19-ti letých 4 (7%), 21-ti letých 1 (2%) a 22-ti letých 1 (2%).

Otázka 3

Vnímání autority?

Vnímání autority	
Pozitivně	19
Negativně	6
Neutrálně	32

Tabulka č. 3: vnímání autority

Graf č. 3: vnímání autority

Jak znázorňuje graf č. 3, autoritu vnímá pozitivně 19 (33%), negativně 6 (11%) a neutrálně 32 (56%) dotázaných respondentů.

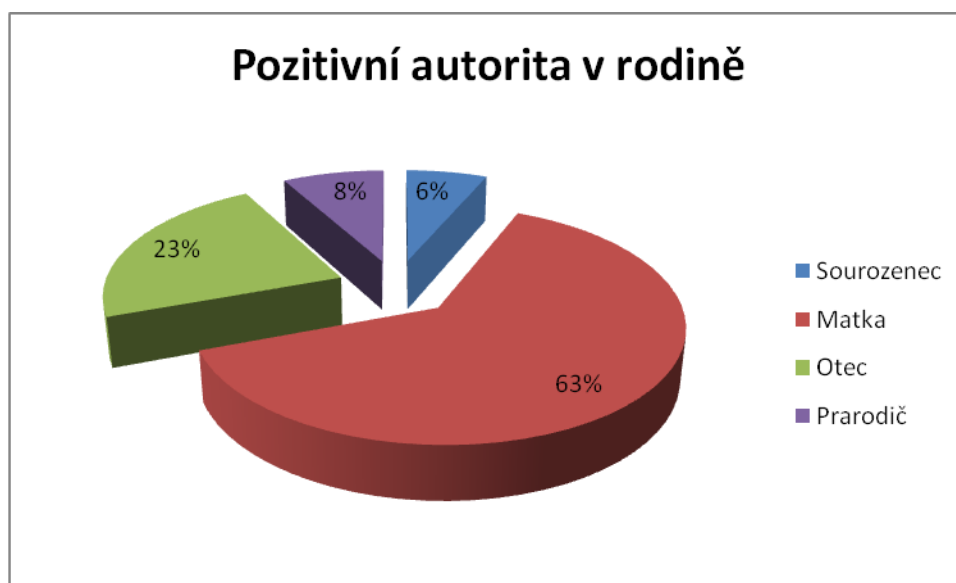
Otázka 4

Zakroužkujte jednu osobu, která je v dané oblasti pro vás největší pozitivní autoritou:

- a) v rodině: sourozenec – matka – otec – prarodič
- b) v práci (na brigádě): vedoucí – spolupracovník
- c) ve škole: uklízečka – třídní učitel – učitel – ředitel – školník – zástupce ředitele
- d) masmédia: televize – internet – časopisy – noviny
- e) ezoterično: Bůh – já – energie – náboženský vůdce

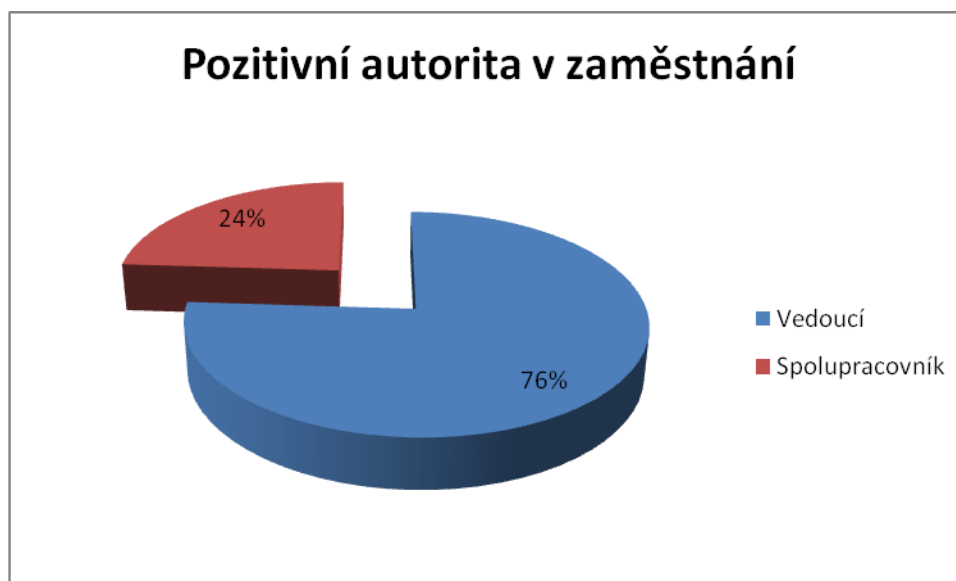
POZITIVNÍ AUTORITA									
Rodina		Práce		Škola		Masmédia		Ezoterično	
Sourozenec	4	Vedoucí	38	Uklízečka	3	Televize	2	Bůh	10
Matka	39	Spolupracovník	12	Tř. učitel	17	Internet	43	Já	35
Otec	14			Učitel	14	Časopisy	2	Energie	13
Prarodič	5			Ředitel	20	Noviny	6	Náboženský vůdce	0
				Školník	2				
				Zást. ředitele	1				

Tabulka č. 4

Graf č. 4a

Jak znázorňuje graf č.4a, pozitivní autoritu v rodině nejsilněji zastupuje matka s 39 body a v přepočtu (63%), pak otec se 14 body (23%), pak prarodič s 5 body (8%) a jako poslední je vnímán jako pozitivní autorita v rodině sourozenec s 5 body (6%).

Graf č. 4b

Jak znázorňuje graf č. 4b, pozitivní autoritou je v zaměstnání vnímán vedoucí se 38 body (76%) a pak spolupracovník se 12 body (24%).

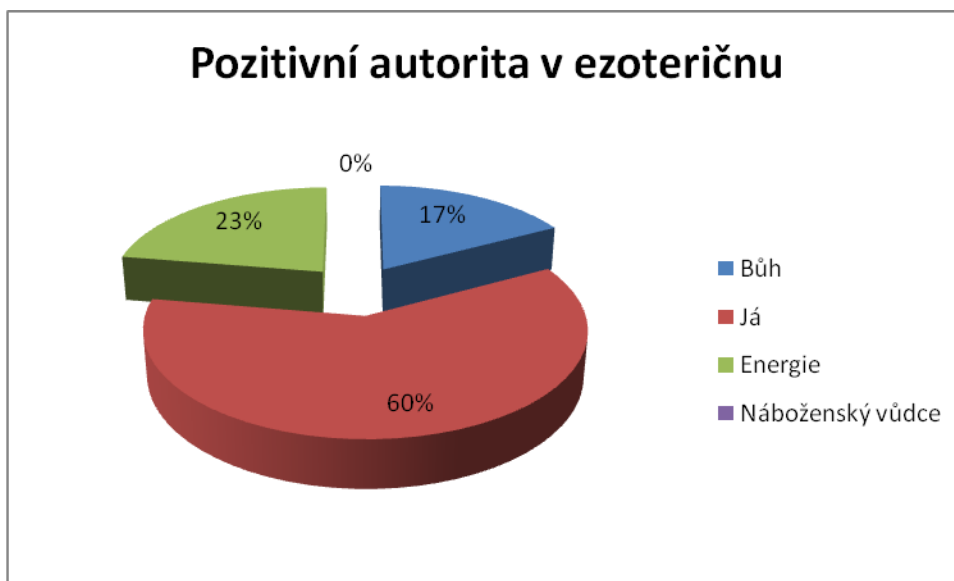
Graf č. 4c

Jak znázorňuje graf č.4c, pozitivní autoritu ve škole uvedli respondenti ve svých odpovědích v následujícím pořadí, ředitel 20 (35%), třídní učitel 17 (30%), učitel 14 (25%), uklízečka 3 (5%), školník 2 (3%), zástupce ředitele 1 (2%).

Graf č. 4d

Jak znázorňuje graf č.4d, pozitivní autoritou mezi uvedenými masmédií uvedli respondenti následující odpovědi, internet 43 (81%), noviny 6 (11%), shodně byly uvedeny televize a časopisy 2 (4%).

Graf č. 4e

Jak znázorňuje graf č.4e, pozitivní autoritu mezi uvedenými, vybrali oslovení respondenti následující, já 35 (60%), energie 13 (23%), Bůh 10 (17%), náboženský vůdce 0 (0%).

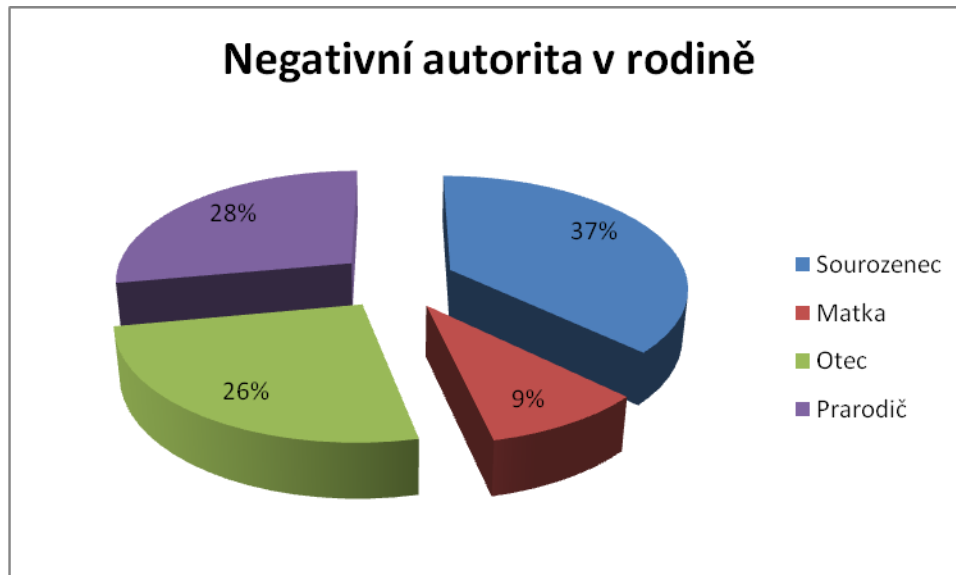
Otázka 5

Zakroužkujte jednu osobu, která je v dané oblasti pro vás největší negativní autoritou:

- f) v rodině: sourozenec – matka – otec – prarodič**
- g) v práci (na brigádě): vedoucí – spolupracovník**
- h) ve škole: uklízečka – třídní učitel – učitel – ředitel – školník – zástupce ředitele**
- i) masmédia: televize – internet – časopisy – noviny**
- j) ezoterično: Bůh – já – energie – náboženský vůdce**

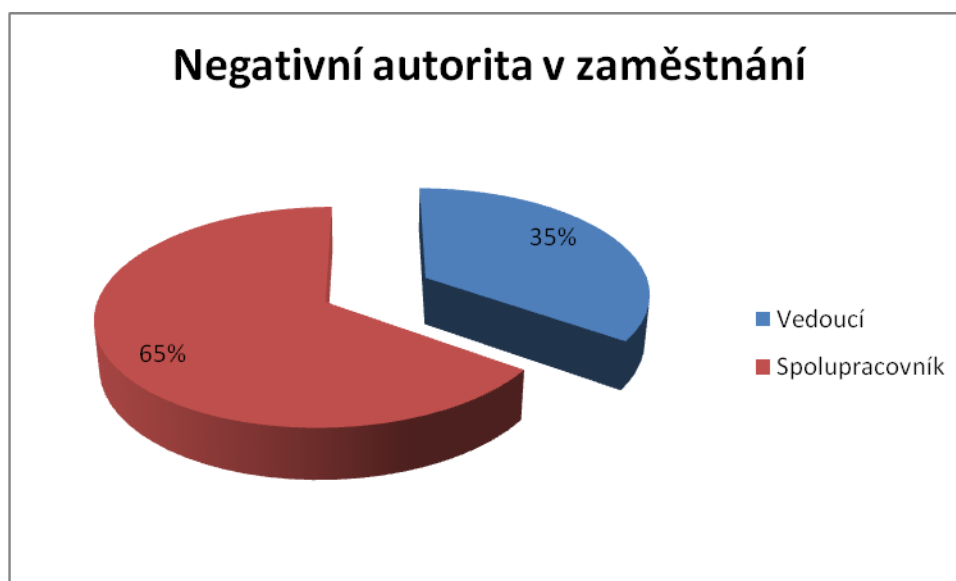
NEGATIVNÍ AUTORITA									
Rodina		Práce		Škola		Masmédia		Ezoterično	
Sourozenec	16	Vedoucí	16	Uklízečka	18	Televize	24	Bůh	22
Matka	4	Spolupracovník	30	Tř. učitel	9	Internet	5	Já	3
Otec	11			Učitel	10	Časopisy	18	Energie	6
Prarodič	12			Ředitel	1	Noviny	18	Náboženský vůdce	24
				Školník	4				
				Zást. Ředitele	6				

Tabulka č. 5

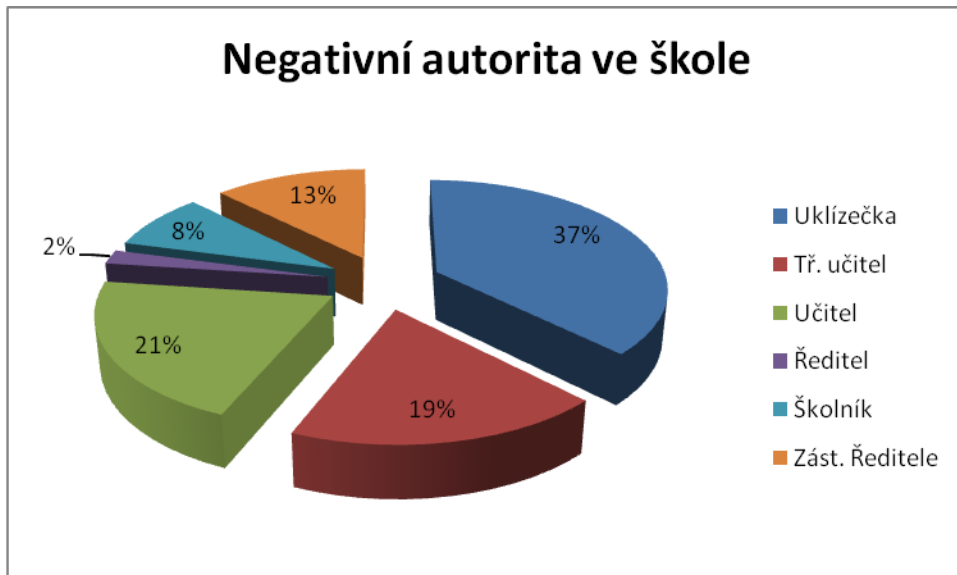
Graf č. 5a

Jak znázorňuje graf č.5a, jako negativní autoritu v rodině uvedli respondenti následující: sourozenec 16 (37%), prarodič 12 (28%), otec 11 (26%), matka 4 (9%).

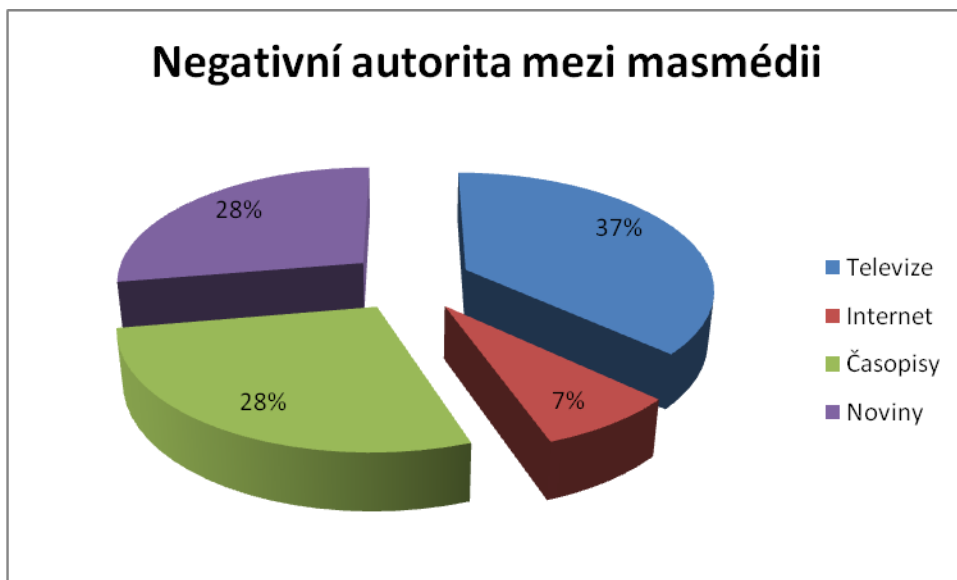
Graf č. 5b

Jak znázorňuje graf č.5b, negativní autoritou v zaměstnání je spolupracovník 30 (65%), vedoucí 16 (35%).

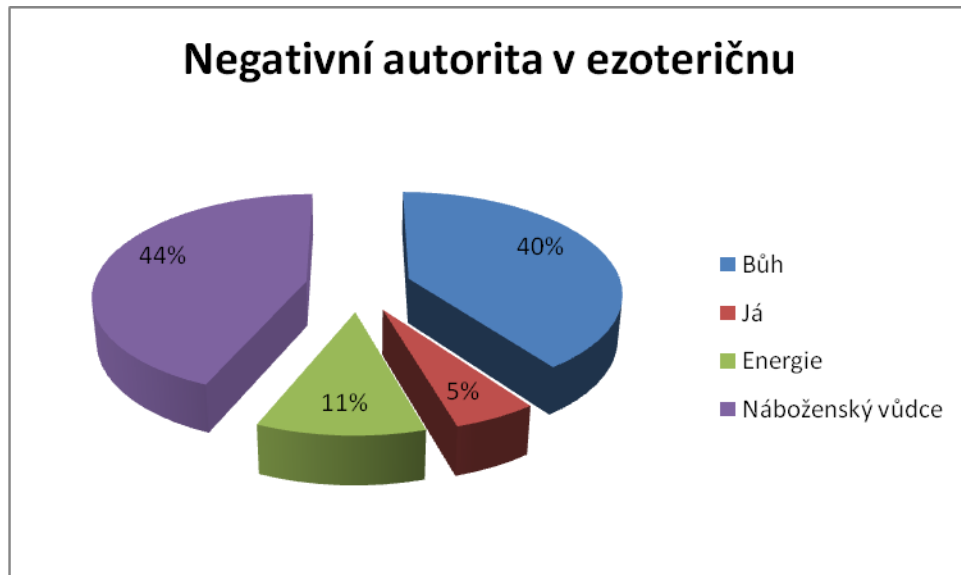
Graf č. 5c

Jak znázorňuje graf č. 5c, negativní autorita ve škole je podle odpovědí respondentů uklízečka 18 (37%), učitel 10 (21%), třídní učitel 9 (19%), zástupce ředitele 6 (13%), školník 4 (8%), ředitel 1 (2%).

Graf č. 5d

Jak je uvedeno v grafu č. 5d, uvedli dotázaní respondenti jako negativní autoritu následující: televize 24 (37%), shodné výsledky mají časopisy a noviny 18 (28%), internet 5 (7%).

Graf č. 5e

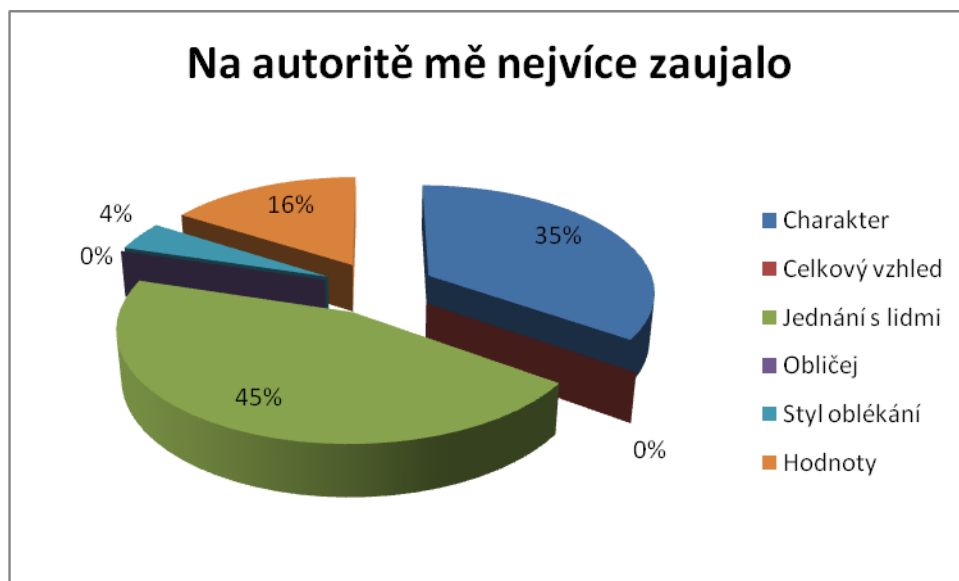
Jak je uvedeno v grafu č. 5e, negativní autoritou v ezoteričnu je pro dotázané respondenty náboženský vůdce 24 (44%), Bůh 22 (40%), energie 6 (11%), já 3 (5%).

Otázka 6

Na autoritě mě nejvíce zaujalo?

Na autoritě mě zaujalo	
Charakter	24
Celkový vzhled	0
Jednání s lidmi	31
Obličej	0
Styl oblékání	3
Hodnoty	11

Tabulka č. 6

Graf č. 6

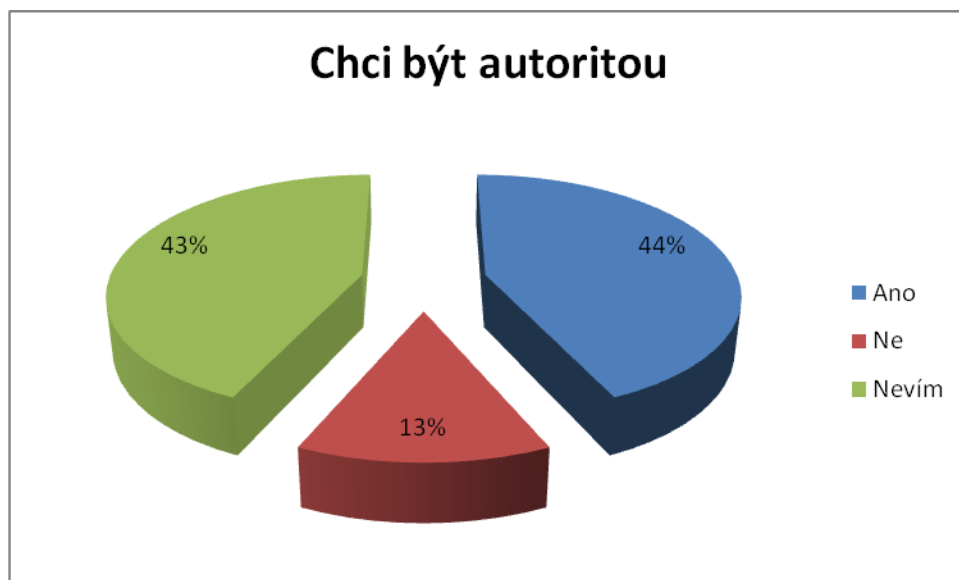
Jak je uvedeno v grafu č.6, oslovené respondenty na autoritě nejvíce zaujalo jednání s lidmi 31 (45%), charakter 24 (35%), hodnoty 11 (16%), styl oblékání 3 (4%), shodně byly hodnoceny hodnoty a obličej 0 (0%).

Otázka 7

Chtěl bych být autoritou?

Chci být autoritou	
Ano	26
Ne	8
Nevím	26

Tabulka č. 7

Graf č. 7

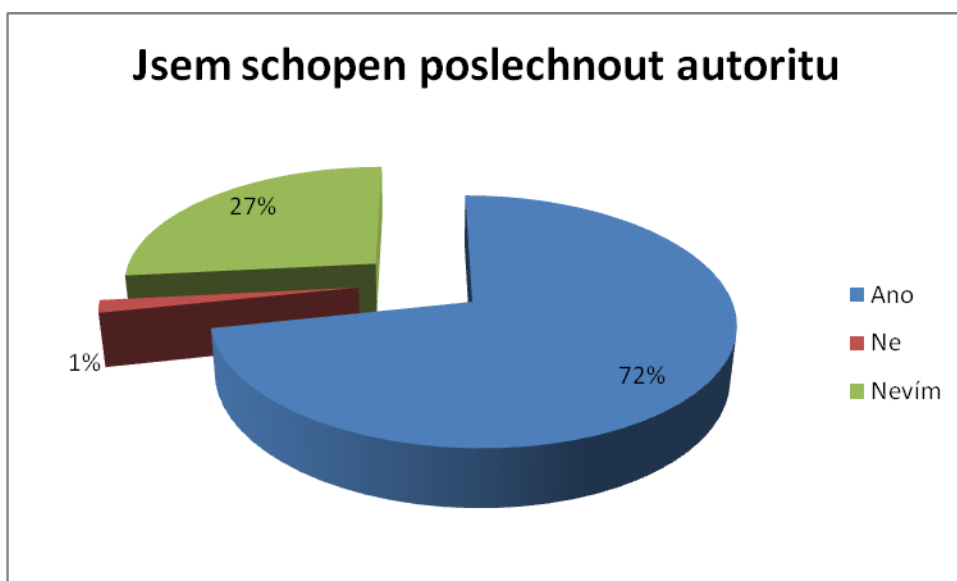
Jak je uvedeno v grafu č.7, na položenou otázku odpověděli dotázaní respondenti následovně: ANO 26 (44%), NEVÍM 26 (43%), NE 8 (13%).

Otázka 8

Jsem schopen poslechnout autoritu?

Poslechnu autoritu	
Ano	43
Ne	1
Nevím	16

Tabulka č. 8

Graf č. 8

Jak je uvedeno v grafu č.8, odpověděli dotázaní respondenti na položenou otázku následovně: ANO 43 (72%), NEVÍM 16 (27%), NE 1 (1%).

7. Závěr

Podíváme-li se na základní rozdělení autority, na přirozenou a formální, nevyhneme se závěru, že každý pedagog by měl mít kromě formální autority, která mu dává společenské právo vychovávat žáky a připravovat je na jejich vlastní sociální roli ve společnosti, také přirozenou autoritu, kterou pedagog žáka získává na svoji stranu. Kromě osvojování si základních práv vlastního já (svoboda, schopnosti apod.), má taktéž možnost interakce svých subjektivních svobodných kroků, možnost podpory své vlastní kreativity.

Z historie se můžeme poučit, že extrémní přístup k pedagogickému procesu nepřinese žádná pozitiva do samotného jádra společnosti. Vyváženost mezi autoritářstvím a svobodou je úkolem pro každého pedagoga, kterého by se měl zhostit co nejzodpovědněji. Na jedné straně ponechat žákovi jeho osobnostní rysy a na straně druhé jej usměrňovat, nabízet mu východiska a řešení problémů, zachytit body pro jeho rozhodování a život.

K tomu, aby se mohl pedagog svého úkolu zhostit co nejlépe, měl by poznat žáky, se kterými je v každodenním kontaktu. Právě k tomu může posloužit tato závěrečná práce, která si klade za cíl na vybraném vzorku žáků a vybrané střední škole, zjistit pomocí dotazníkového šetření, jak je chápána autorita jako taková, dále zjistit, zda je pojem autority vnímán oslovenými respondenty pozitivně, negativně nebo neutrálně. Další dotazy v šetření jsou zaměřeny na to, zda by dotazovaný jedinec chtěl být sám autoritou, zda by byl schopen autoritu poslechnout a co jej na autoritě nejvíce zaujalo. V další části dotazníku jsou uvedeny otázky, které jsou zaměřeny na pozitivní a negativní autoritu a každá obsahuje pět podotázek.

Cíl práce se mi podařilo splnit a zjistil jsem, jak vybraný vzorek žáků chápe pojem autorita, kdo je pro respondenty autoritou pozitivní, negativní či neutrální a shromáždit a zpracovat výsledky šetření do přehledných tabulek a grafů.

Tuto závěrečnou práci může využít ke svým potřebám pedagogický sbor, Střední školy lodní dopravy a technických řemesel v Děčíně, ve které bylo toto anonymní šetření provedeno.

V závěru bych shrnul, že autorita pedagoga je v jeho poslání nepřehlédnutelným a velice důležitým faktorem.

8. Seznam použité literatury:

1. GAVORA, P. *Základní problémy pedagogické komunikace*. Bratislava, UEP SAV 1985.
2. KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 2. vyd. Překlad Dominik Dvořák, Milan Koldinský. Praha: Portál, 2004, 155 s. ISBN 80-717-8965-8.
3. VALIŠOVÁ, Alena, Mária BRATSKÁ a Bogusław ŚLIWERSKI. *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2005, 314 s. ISBN 80-866-4243-7.
4. VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 141 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2282-5.
5. VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 1999, 185 s. ISBN 80-718-4857-3.
6. VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 402 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-340.
7. VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 135 s. ISBN 80-718-4624-4.

9. Seznam tabulek:

Tabulka č. 1.	17
Tabulka č. 2.	18
Tabulka č. 3.	19
Tabulka č. 4.	20
Tabulka č. 5.	24
Tabulka č. 6.	28
Tabulka č. 7.	29
Tabulka č. 8.	30

10. Seznam grafů:

Graf č. 1.	17
Graf č. 2.	18
Graf č. 3.	19
Graf č. 4a.	21
Graf č. 4b.	21
Graf č. 4c.	22
Graf č. 4d.	22
Graf č. 4e.	23
Graf č. 5a.	25
Graf č. 5b.	25
Graf č. 5c.	26
Graf č. 5d.	26
Graf č. 5e.	27
Graf č. 6.	28
Graf č. 7.	29
Graf č. 8.	30

11. Záznam o průběhu pedagogické praxe (originál)

12. Přílohy:

Příloha č. 1.

Dotazník k závěrečné práci studia pedagogiky

NÁRODNÍ INSTITUT DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ ÚSTÍ NAD LABEM

Dobrý den,

Rád bych vás požádal o vyplnění anonymního dotazníku, který vám předkládám v rámci své závěrečné práce, kterou zpracovávám na téma **autorita učitele**. Téma práce jsem si vybral z důvodu svého zájmu o danou problematiku.

Otázky jsou pokládány tak, aby bylo možné odpověď pouze označit (zaškrtnout odpověď či ANO/NE). Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou použity pouze pro vypracování této závěrečné práce.

Děkuji za váš čas, který jste vyplnění dotazníku věnovali.

Ing. Libor Bžunka

1. Jsem muž – žena, Věk:
2. Když se řekne autorita, první slovo, které tě k tomuto pojmu napadne je:
3. Pojem autorita vnímám: pozitivně – negativně – neutrálně
4. Zakroužkujte jednu osobu, která je v dané oblasti pro vás největší pozitivní autoritou:
 - k) v rodině: sourozenec – matka – otec – prarodič
 - l) v práci (na brigádě): vedoucí – spolupracovník
 - m) ve škole: uklízečka – třídní učitel – učitel – ředitel – školník – zástupce ředitele
 - n) masmédia: televize – internet – časopisy – noviny
 - o) ezoterično: Bůh – já – energie – náboženský vůdce

5. Zakroužkujte jednu osobu, která je v dané oblasti pro vás největší negativní autoritou:

- a) v rodině: sourozenec – matka – otec – prarodič
- b) v práci (na brigádě): vedoucí – spolupracovník
- c) ve škole: uklízečka – třídní učitel – učitel – ředitel – školník – zástupce ředitele
- d) masmédia: televize – internet – časopisy – noviny
- e) ezoterično: Bůh – já – energie – náboženský vůdce

6. Nejvíce mě na autoritě zaujalo: charakter – celkový vzhled – jednání s lidmi – obličej – styl oblékání – hodnoty

7. Chtěl bych být autoritou: ano – ne – nevím.

8. Jsem schopen poslechnout autoritu: ano – ne – nevím.